

Tot recordant la vella tertúlia dels col·laboradors del *Diari de Mataró*, a la impremta Minerva, Marià Ribas i Beltran ens parla del Sr. Antoni Marfà, d'en Jaume Llavina, d'en Marçal Trilla, d'en Julià Gual i de molts altres amics seus que hi participaven.

ADMIRABLE TERTÚLIA

Francament preocupat, començo a escriure aquestes ratlles, que m'ha sol·licitat el meu bon amic Manel Salicrú, per tal de recordar la memòria d'unes persones amigues, algunes de les quals ja fa anys que reposen en la pau del Senyor.

He de confessar sense reflexos que no he escrit mai sobre aquest tema, ben lluny de les meves especialitats. Però procuraré de tractar-lo de manera senzilla, sense aprofundir en detalls minuciosos, perquè haig de referir-me a un espai de temps de fa seixanta o setanta anys.

Amb bona memòria intentaré de parlar d'unes persones i dels seus neguits, coneguts i tractats

en el seu moment en múltiples reunions, forjadores de projectes culturals, alguns de molta transcendència, que en part arribaren a realitzar-se o que s'esfumaren en el pas del temps.

Antoni Marfà i Serra

No em mouré del reduït escenari d'una espaiosa sala del primer pis de la impremta Minerva, al carrer de Barcelona, que servia de redacció del *Diari de Mataró*. A l'escalf d'una llar de foc que amb bons tions s'encenia quan feia fred, ens reuníem en amical tertúlia, les vetlles de cada dia, l'Antoni Marfà, en Jaume Llavina, en Marçal Trilla, en Julià Gual, i de tant en tant l'August Ribas, en Jaume Castellví, i alguns altres que no recordo, però quan es presentaven Mn. Fèlix Castellà, en Ramon Salas, l'Esteve Albert o algú altre que tampoc no recordo, llavors la reunió era extraordinària.

Conversàvem durant hores, sense avorriment, tractant els temes més diversos. L'Antoni Marfà era l'ànima de la tertúlia, que plantejava infinitat d'idees ben madurades. També comentàvem temes del món intel·lectual del país, de la literatura i de les belles arts.

Cal recordar que ens hem traslladat a les dècades dels anys vint i trenta. Quan la Dictadura, a iniciativa d'en Marfà, es planejà i aconseguí la fundació de la *Societat Artística i Literària*, que va disposar d'un espaiós local als baixos d'una casa del carrer Nou, entre el Foment i la Riera, avui ocupat per la llibreria Robafaves, en el qual es celebraren importants activitats, conferències i exposicions artístiques.

A la SAL, hi parlaren destacats literats del moment, però sobretot cal esmentar la transcendental conferència que pronuncià l'eminent compositor Amadeu Vives, el 13 de novembre

Segell de la
Societat Artística
Literària (S.A.L.)

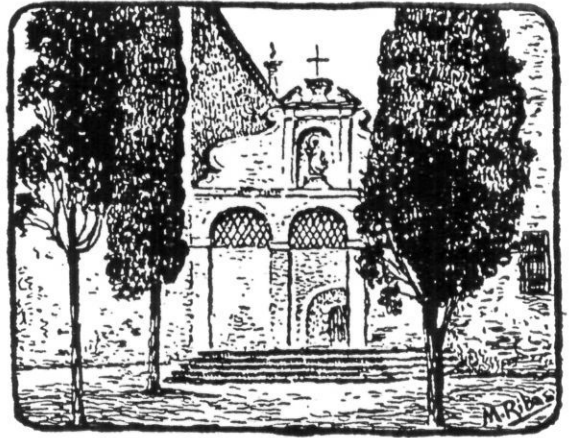
de 1926, amb el títol *L'entusiasme és la sal de l'ànima*, que fou publicada l'any 1927, amb dedicatòria al mestre Lluís Millet, en un llibre, finançat per en Marfà, imprès als tallers tipogràfics Joan Sallent de Sabadell.

Al local de la SAL es celebraren també exposicions d'obres artístiques de notables autors, entre els quals vull destacar Masriera, Gimeno, amb un èxit extraordinari, i el ceramista Marià Brugués, que durant alguns anys del segle passat havia treballat a Mataró i coneixia personalment tots els terrissers de la localitat. Va exposar una extensa col·lecció de les peces tradicionals de ceràmica que en aquella època es fabricaven a Mataró; adquirida per en Marfà, fou lliurada al Museu.

Jo hi vaig fer una exposició de dibuixos i pintura que, inaugurada el 31 de desembre de 1924, va ésser molt ben vista pels companys de la tertúlia, que em dedicaren escrits molt elogiosos. Després s'hi celebrà una exposició d'artistes mataronins.

Amb en Marfà ens unia una bona amistat des de feia alguns anys, concretament des del temps que la impremta Minerva estava situada en una casa del carrer de Sant Roc, propera a la Muralla. Fou llavors quan sol·licità la meua col·laboració al *Diari de Mataró*, que vaig acceptar il·lusionat.

Societat Artística Literària

EXPOSICIÓ MARIAN RIBAS

del 31 desembre 1925 al 14 gener 1926

Programa de l'exposició Marià Ribas a la SAL

En Marfà era molt humà, amable i comprensiu, prenia interès per totes les coses que passaven i estimava les delícies històriques que conserva la ciutat. Desitjós de fer coses per al seu millorament, les anava perfilant i, trobada l'entonació justa, les exposava a en Marçal Trilla per tal de trobar el punt definitiu i compondre conjuntament uns articles publicats al *Diari* amb el pseudònim de Jordi Ciutadà, rebuts i comentats amb interès pels lectors.

Demostrant el seu gran interès per les coses mataronines i les de més envergadura de la pàtria, costejà un llibre, edició de bibliòfil, amb els dibuixos que jo havia realitzat durant els anys trenta al monestir de Poblet, acompanyats d'un text d'Eduard Toda, aleshores president del patronat que duia a terme la primera reconstrucció del monestir. Per al llibre, va fer

SOCIETAT ARTÍSTICA LITERÀRIA

BIBLIOTECA DE M. MARFÀ - MATARÓ

Curs de Conferències 1926 ~ 27

Amadeu Vives

TEMA

L'entusiasme és la sal de l'ànima

Dissabte, 13 novembre 1926

A les deu de la nit

Programa de la conferència
L'entusiasme és la sal de l'ànima
d'Amadeu Vives.

POBLET EN 1830

REPRESENTACIÓ DELS MONUMENTS
DE L'HISTORIC MONESTIR DESTRUÏTS
AL SEGLE XIX

DIBUIXOS DE MARIÀ RIBAS
TEXT D'EDUARD TODA
EDICIÓ D'ANTONI MARFÀ

IMPRENTA MINERVA
MATARÓ - 1935

*Dedicat al Museu Arxiu
de Santa Maria.*

M. Ribas

Mataró, 16-V-1992

Portada del llibre *Poblet en 1830*

fabricar a mà, a l'estil dels vells artesans, els fulls de paper amb la filigrana de l'escut de Poblet. I va fer lliurament de la luxosa edició, amb una sèrie d'exemplars acolorits amb les meves mans, amb la finalitat de contribuir al cost de les obres del monestir.

Podria dir moltes altres coses de la generosa persona d'en Marfà. Però ara em plau de situar-lo al món de l'arqueologia. Un dia del mes d'octubre de l'any 1935, en Vador dels Morts, empresari de les obres del moviment i rebaix de terres del nou camp de futbol, l'actual camp del Mataró, ens va portar la notícia de l'aparició, durant els treballs, de les restes d'una construcció antiga. En Marfà i jo vàrem anar tot seguit al lloc, identificant de seguida les restes d'una important vil·la romana que, dissortadament, havien passat desapercebudes pels obrers, que ja n'havien fet desaparèixer una bona part. L'empresari va paralitzar les obres en aquell lloc i ens el va deixar a la nostra disposició. Abans d'iniciar la necessària

intervenció d'excavació, en Marfà, com a persona d'influència, aconseguí que la Caixa d'Estalvis mataronina pagués els jornals dels obrers; com és natural, sense cap benefici per a nosaltres.

El dia 28 d'octubre, amb la col·laboració d'uns bons operaris que ens facilità en Vador, iniciàrem l'excavació. En Marfà controlava les operacions i el treball i jo portava el diari d'excavació. El 18 de novembre donàrem per acabada la feina, després d'haver obtingut una bona provisió de materials, que foren traslladats a un local de la planta baixa de la impremta Minerva.

I després en Marfà tingué un entreteniment de molts dies classificant fragments de ceràmica, enganxant els trossos que ajustaven, fins a completar un conjunt de peces completament senceres, que van ésser exposades a la Biblioteca de la Caixa d'Estalvis, a la plaça de Santa Anna, conjuntament amb la diversitat d'objectes de tota mena sorgits de l'excavació. Posteriorment tot va ésser lliurat al Museu de Mataró, i també unes caixes plenes de fragments de ceràmica, classificats, en curs de restauració. Dissortadament aquestes caixes anaren a parar als munts d'escombraries que es feren durant les obres d'urbanització de la plaça actualment dita de l'Ajuntament, perquè el Museu no era per a guardar porqueries, frase genial d'un efímer director del Museu, de cuyo nombre no quiero acordarme, com es llegeix al Quixot.

Marçal Trilla i Rostoll assistia a la reunió de la Minerva carregat sempre amb les notícies sensacionals d'última hora, que comentava llargament amb calor; sovint aquesta calor es perdia per la immediata intervenció d'en Gual, sempre ple d'irònic humor, que obligava a desviar la conserva cap a temes més pacífics.

Marçal Trilla i Rostoll.
Caricatura de Vidiella

marçal trilla i rostoll
excelsior
 novel·la

Portada de la novel·la *Excelsior* del Marçal Trilla i Rostoll

En Marçal sempre fou molt cordial de tracte. La seva persona emanava una agradable distinció. Fou literat de vocació i de temperament, que manifestava amb esplendidesa en els seus articles periodístics apareguts en *La Veu de Catalunya* o en *El Matí*, o també en altres periòdics, però sobretot en la seva constant participació al *Diari de Mataró*.

Escrivia amb molta facilitat i s'havia obligat a publicar cada dia un article al *Diari*, redactat sota una capçalera que deia *Al marge dels fets*, i que ocupava un tros de la primera pàgina. Tractava diversos temes d'actualitat, sovint contrastant el passat amb la realitat de la vida present.

Els seus articles eren ben rebuts pels lectors, probablement per la manera de dir les coses o de narrar les circumstàncies. Sempre va ésser fidel al seu temperament lliure, amb profunditat de criteri, originalitat i independència.

Recordo que va passar uns dies neguitós, ocupat per quefers d'ordre particular, a més dels escrits del *Diari*. En realitat, per damunt de tot, estava covant una novel·la de molta envergadura, barrejant escenes diverses d'aspecte popular i sentimental, ben acurades en un marc comarcal, i hi esmerçava llargues hores del dia i moltes que deixava de dormir.

Se li notava la febre literària que l'absorbia, mentre preparava els escrits del *Diari* o corregia les galeres que els caixistes de la impremta li lliuraven. A la tertúlia no parava de fer comentaris sobre el curs de la novel·la.

Jo fins llavors era indiferent al tema i poc m'importaven els seus enraonaments literaris i novel·lescos, però, de sobte, en Marçal s'enamorà de mi, endossant-me la coberta del futur llibre, encàrrec que vaig acceptar de bon grat per tractar-se d'un bon amic. La vaig compondre donant importància i vistositat a un gravat al boix, representant un vell vaixell amb les veles inflades pel vent. Quan la va veure va quedar entusiasmat, pensant sobretot que era un gravat al boix original. Jo no sabia quina relació podia tenir amb la novel·la, perquè mai no m'havia preocupat per saber de què es tractava.

Va ésser publicada l'any 1927 amb el títol d'*Excelsior*, impresa en l'obrador de la impremta Minerva. Fou ben rebuda i comentada pel públic, amb elogis ben merescuts. Jo vaig haver de completar la coberta, incorporant-hi les lletres, però ara dibuixades.

En Jaume Llavina, sempre puntual, no va faltar mai a la tertúlia. El vaig conèixer de noi, estudiant al col·legi de Santa Anna. M'avantatjava d'uns anys, perquè anava a la classe de nois més grans i per això només ens vèiem a l'hora d'esbargiment al pati. Era molt llarg d'estatura, sobrepasant el nivell dels seus companys en alçària, i força magre.

Sempre vàrem conservar una bona amistat i no perdérem mai el contacte, però a la tertúlia de la Minerva ens tornàrem a trobar assíduament.

Era tot un caràcter, d'amistat fidel i generosa, profundament humana. Respirava constantment l'ideal de la pàtria i, assedegat d'acció, el seu il·lusionisme intern el conduïa a elevades iniciatives. Intel·lectual apassionat en la història i la literatura catalanes, llegia tot el que es publicava i ho comentava amb bon sentit crític i gran coneixement.

Estava dotat d'una extraordinària memòria. Podia rememorar amb tota mena de detalls els esdeveniments ocorreguts a la ciutat des de primeries de segle, que amenitzava amb un llarg repertori d'anècdotes de bon humor, de les quals eren protagonistes personalitats de tots conegudes.

Recordava i parlava amb passió dels seus anys de vida escolar. Tenia com una mena d'enyorament

parlant del pare Bordàs, a qui havia tingut de professor de física i química als escolapis, i que havia estat una figura de categoria excepcional.

En Llavina no acabava mai de contar tot un llarg repertori d'esdeveniments populars esdevinguts durant els anys de la seva joventut, afegint-hi frases de la seva collita, molt bones i espontànies, que sortien del seu magí. Tothom li demanava que escrivís articles per al *Diari de Mataró*, però s'ho prenia rient, i mai no va escriure res.

Si haguéssiu conversat amb el Dr. Fèlix Castellà, també us hauria contat infinitat d'anècdotes interessants sobre els fets i els costums de la vella vida dels pescadors mataronins de finals del segle passat i primeries d'aquest, però dissortadament, com en Llavina, mai no deixà res escrit.

Sento haver-me desviat, però a voltes el pensament va més ràpid i més enllà que la ploma.

En aquella època, en Llavina, dintre l'aparença d'una vella ironia, evocava el passat del poble, però el seu esperit intern, ple d'imaginació i carregat d'idees, mirava endavant i pressentia un impetuós vent de revolta, que no es va fer esperar i ell, endut per una ventada d'esperit coratjós i actiu, va prendre part activa en la proclamació de la república a Mataró i fou durant un temps alcalde de la ciutat, representant Acció Catalana.

En Julià Gual fou un altre personatge important de la tertúlia. Hi tenia també bona amistat. Era un home trempat, ple de simpatia, intel·ligent, amb una conversa sempre animada, plena de coneixements i d'anècdotes divertides; en tractar-lo desapareixia totalment i absolutament el concepte irrespectuós que molts li tenien.

Era un gran coneixedor de la literatura i també s'interessava per la història del país; amb mi fins i tot conversava d'arqueologia, compaginant la ciència amb el bon humor.

Havia format a casa seva una esplèndida biblioteca d'obres seleccionades. Escrivia amb facilitat i era un excel·lent poeta.

A les reunions de la Minerva sempre portava notícies extraordinàries; però mai no sabem si eren autèntiques o bé si eren imaginades per donar motiu d'animar les converses.

Penso que era agnòstic, però molt respectuós amb les idees religioses. Ho demostrà quan

Julià Gual i Masoller. Caricatura de Virol. *Diari Llibertat*, 1r. de gener de 1937

arribaren els primers tocs d'alarma de la revolta de juliol de l'any 1936. Fou el primer de personar-se, alarmat, a l'interior de l'església de Santa Maria, pel coneixement que tenia del seu contingut històric i artístic.

Urgentment envià a buscar el fuster Lluís Banchs, amb els seus operaris, i ell mateix, amb tota rapidesa, anà a cercar el pintor Rafael Estrany; sense dificultats de cap mena varen treure del seu lloc les pintures de Viladomat i les varen

a
 Julià Gual,
 en record de la seva
 conversa abundantada,
 homenatge de
 Tomàs Garcés

PAISATGES I LECTURES

Dedicatòria del poeta Tomàs Garcés a Julià Gual. Al llibre *Paisatges i lectures* (1926) de Tomàs Garcés (Biblioteca MASMM. Una petita part de la biblioteca de Julià Gual és avui al Museu Arxiu de Santa Maria).

traslladar a lloc segur. A continuació encara pogueren treure altres pintures valuoses, que també foren portades a lloc de segura garantia.

En aquell moment, en Gual va dir-me que era la primera vegada que havia entrat a Santa Maria i que havia vist meravellat les pintures de la Capella dels Dolors, que només coneixia per fotografies.

Era un autèntic catalanista, de caràcter molt equilibrat. En aquells moments més d'una vegada havia estat en desacord, o temorós, de l'esperit revolucionari, que intentà de moderar col·laborant a l'Ajuntament amb un altre bon amic, en Cruxent, aleshores alcalde. Tots dos, en contacte, solucionaren difícils problemes propis del moment, apai-vagant els ànims exaltats de les persones que, aleshores, tenien el poder real a la ciutat.

Jo mateix, com a cosa pròpia, molt neguitós i preocupat per la ràpida desaparició i la destrucció dels valors històrics i artístics dels edificis fins aleshores religiosos, amb el desig de veure-

ho de prop, vaig personar-me a l'alcaldia de Mataró, on em reberen cordialment en Cruxent i en Gual. Vaig exposar-los el meu propòsit, que trobaren molt just, i van facilitar-me tot seguit un carnet de l'Ajuntament, signat per l'alcalde Cruxent i amb el corresponent segell, que en Gual acabà d'omplir incorporant-hi els segells dels comitès polítics i dels sindicats, necessaris pel poder que tenien.

Amb aquesta autorització, sense dificultats, vaig poder prendre abundants notes dels edificis que es destruïen. En cert moment en Gual va dir-me *no saps pas en els apuros que m'has posat, per haver de calmar els comitès per les teves imprudències*.

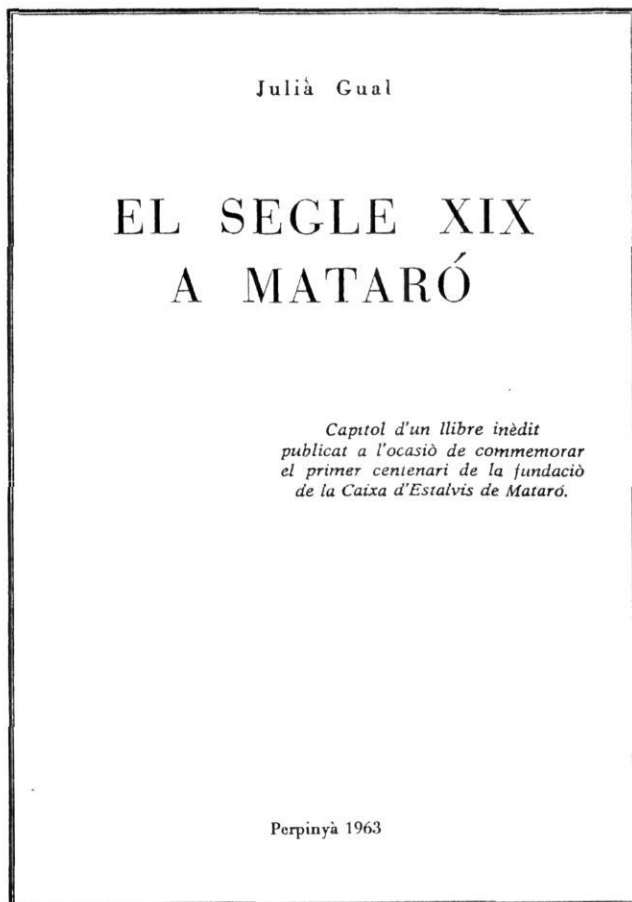
A la fi de la guerra, en Gual hagué d'exiliar-se. Després d'un temps obrí a Perpinyà una botiga de llibres amb el nom de *Llibreria Catalana*. L'enyorança de Mataró i dels seus amics el portà a escriure unes pàgines en català referides a la història de la ciutat, que foren impreses i que repartí a les seves amistats.

Amb el temps quedà completament cec. Un dia, privat de la claror i vivint en les tenebres, s'atreví tot sol, sense que ningú l'acompanyés, de travessar el carrer i trobà la mort atropellat per un cotxe. Reposi en pau.

El Dr. Fèlix Castellà en deixava veure poques vegades a la tertúlia de la Minerva. Però el dia que es presentava era ell qui portava la conversa. Parlava de manera molt amena, perquè dominava molt temes ciutadans, i molt particularment els sempre atractius de la vida marinera. Però de tots els temes mataronins, que tan bé coneixia, no en va escriure mai res. Només recordo alguns escrits seus de temàtica religiosa en els extraordinaris del *Diari*, corresponents a Setmana Santa o a les Santes. Després de la guerra va escriure el llibre *Pastor y Víctima*, dedicat a la memòria del Dr. Josep Samsó, del qual m'encarregà el dibuix de la coberta.

A Francesc Cabanyes no el vaig veure mai a cap reunió. Era de molta edat i pare de família nombrosa, i això el devia de tenir retingut moltes hores a casa seva escrivint els *Fulls d'història mataronina*, que apareixien publicats al *Diari de Mataró*. També havia confeccionat el *Bloc Mataroní* de l'any 1925.

Jo tenia una íntima amistat amb el seu fill gran, que es deia Josep. Era de la meua edat perquè havíem anat a la mateixa classe del col·legi dels

Portada de l'opuscle —capítol d'un llibre inèdit— publicat per Julià Gual a Perpinyà.

escolapis. De gran, es tornà molt sord, tant com jo pateixo actualment, però tots dos ens entenem molt bé. Era molt simpàtic de temperament i dibuixava i pintava amb perfecció; fins i tot vàrem sortir algunes vegades a pintar pels afores de Mataró i fins i tot a la Costa Brava.

El seu pare no pensava fer el *Bloc Mataroní* del 1926 i nosaltres vàrem interessar-nos per la seva publicació. Insistint molt, també hi participà, portant la major part del treball. Al *Bloc*, hi col·laborà igualment un altre amic nostre, en Joaquim Vilardebò, perquè també sabia dibuixar i així il·lustràrem la publicació amb dibuixos a la ploma, acompanyats d'un text explicatiu, moltes vegades espigolat de les obres de Carreras i Candi i de Pellicer.

Per tal de parlar del *Bloc* en Josep Cabanyes em conduí a casa seva per parlar amb el seu pare. El trobàrem en una petita habitació del segon pis de la casa on vivien, la Riera cantonada amb el carrer de Bonaire. Estava escrivint en un retall de paper damunt d'una llarga taula, completament plena de papers, llibres i revistes, que formaven una gran muntanya, i al seu davant tenia obert un gros llibre antic, amb coberta de pergamí i pàgines manuscrites de temps immemorial, del qual devia treure notícies per als seus articles. De segur que, a vegades, cercant algunes de les seves anotacions, s'havia de veure obligat a fer excavacions en la muntanya de papers de la taula. Vàrem parlar poca estona, sense concretar res, perquè semblava que el seu cap pensava coses diferents, i el deixàrem, decidint nosaltres de tirar endavant el *Bloc* amb l'ordre que ens havíem proposat.

Amb l'August Ribas ens coneixíem de nois, del temps que érem alumnes del col·legi dels escolapis, i sempre ens tractàrem cordialment. De tant en tant assistia a la reunió de la Minerva, escoltava molt, però poques vegades prenia part en la conversa. Coneixia moltes coses del vell Mataró, però mai no va escriure-les.

Portada del *Bloc Mataroní* (1926).

I aquí finalitzo l'article. He intentat de desglossar tan bé com he sabut la meua visió d'unes persones amb les quals m'unia una bona amistat, he parlat de la seva humanitat i dels seus sentiments en favor dels valors tradicionals i històrics de la ciutat i de la seva voluntat de conservar-los i millorar-los fins allà on fos possible.

Marià Ribas i Bertran